

مهیندیش

مهدویت در آثار عالمان اهل سنت

شمس علی فتحی مرشت
استاد دانشگاه آزاد اسلامی

چکیده

اصولاً اعتقاد به مهدی و نجات دهنده بشر عقیده‌ای دیرین و کهن در جوامع بشری است. مسلمین در اعتقاد به مهدویت و ظهور مهدی موعود در آخرالزمان و اینکه او از نسل رسول خدا (ص) و عترت او و از فرزندان فاطمه و علی (ع) است و از اولاد حسین (ع) و نهمین امام بعد از حسین (ع) خواهد بود اجماع دارند. در کتب اهل سنت و جماعت مانند صحیح ترمذی، ابوداود، ابن ماجه، مسند ابن حنبل و... روایات پیرامون خروج مهدی به حدی است که به تواتر معنوی رسیده است و ایمان به ظهور مهدی واجب است و تنها اختلاف این است که اغلب مسلمین ولادت حضرت مهدی (ع) را در نیمه شعبان ۲۵۵ هجری می‌دانند و عده‌ای از اهل سنت معتقدند که در آینده متولد خواهد شد.

▶ کلیدواژه‌ها: مهدویت، مهدی قائم، حجت، اهل سنت، سوتر، سامرا

۱. مهدویت از دیدگاه غیر مسلمانان

۱-۱ مهدی

همهٔ مظلومان و ستمدیدگان که قدرت انتقام‌جویی و تلافی مظلالم ستمکاران را نداشتند فطرتاً در ضمیر ناخودآگاه خود همواره یک رهاننده و نجات دهنده را می‌جستند، تا روزی به پا خیزد و جهان را پر از عدل و داد کند، هر قوم و ملتی که بیشتر تحت فشار و ستم قرار گیرد، عقیدهٔ به مهدی و نجات دهنده در وی راسخ‌تر می‌گردد. قرآن کریم نیاز فطری مردم به هادی و منجی را این‌چنین بیان داشته است: لکل قوم هاد

چنان‌که می‌دانیم بعضی از پادشاهان سلوکی و اشکانی به محض آن‌که بر تخت می‌نشستند، عنوان «سوتر (Soter)» یعنی نجات دهنده بر خود می‌نهادند. در ادیان یهود، زردشتی، بودایی، هندی و مسیحی گروه‌های بسیاری هستند که در انتظار منجی و رهاننده‌ای هستند. طبق وعده این رهانندگان در پایان روزگار و آخرالزمان ظهور خواهند کرد. بنابراین عقیده به ظهور مهدی آرزوی طبیعی بشر مظلوم است که به امید قیام او دل دردمند خویش را آرامش می‌دهد.^۱ و برای زمینه‌سازی ظهورش احیاناً تلاش می‌کند.

۱-۲ واژه «مهدی»

این کلمه از ریشهٔ هدی و هدایت استخراج شده است و از آن رو موعود منتظر را به این نام می‌خوانند که وی هدایت شده و هدایت کننده است. امام صادق (ع) ضمن عباراتی گهربار در این باره فرمودند:

«انما سمی القائم مهدياً لأنه یهدی الی امر مظلوم عنه و سمی القائم لقیامه بالحق»^۲
«آن حضرت را مهدی گویند؛ زیرا او مردم را به امری که گم کرده‌اند هدایت می‌کند.»

از امام باقر (ع) به وجه دیگری او نام‌گذاری «مهدی» اشاره فرمودند با این مضمون که:

«مردم در آن زمان اسلام راستین را گم کرده‌اند، حضرت مهدی عجل‌الله فرجه، آنان را به دین اسلام ناب هدایت می‌کند»^۳

۱-۳ مهدویت در روایات اهل تسنن

چنان‌که گفتیم، اعتقاد به مهدویت مخصوص شیعیان نیست، بلکه در کتب اهل سنت صحیح ترمذی، ابوداود، ابن‌ماجه، مسند ابن‌حنبل و...، اخباری که دلالت بر ظهور

مهدی آخرالزمان دارد فراوان است.^۴ در این مقاله آب دریا گر همه نتوان کشید- هم به قدر تشنگی باید چشید بر این قصد تنها گذری داریم بر روایات معتبر ائمهٔ حدیثی اهل تسنن:

یکم - فرائد السمطين حَمَوٰی^۵:

«قال (ص): مَنْ أَنْكَرَ خُرُوجَ الْمَهْدِيِّ فَقَدْ كَفَرْنَا أَنْزَلَ عَلَيَّ مُحَمَّدٌ»

«هر کس خروج مهدی را انکار کند همانند آن است که به تمام آنچه بر محمد (ص) نازل شده کافر شده است» این حدیث در مجموعه‌های حدیثی اهل تسنن به کرات نقل شده است.^۶

دوم - سنن ابی داود، جلد ۴، ص ۸۷:

النَّبِيُّ (ص) قَالَ: لَوْلَمْ يَبْقَ مِنَ الدُّنْيَا الْآيَوْمَ لَطَوَّلَ اللَّهُ ذَلِكَ الْيَوْمَ حَتَّى يَبْعَثَ فِيهِ رَجُلًا مَتَى»^۷

«پیامبر (ص): اگر حتی یک روز از عمر دنیا باقی نماند، همان یک روز را خداوند طولانی می‌کند تا اینکه مردی از خاندان من در آن برانگیخته شود.»

علاوه بر نقل فوق از صحیح ابی داود که از اکابر محدثین و دانشمندان اهل سنت است، گروهی دیگر نیز این حدیث را در کتب خویش آورده و تأیید نموده‌اند.^۸

سوم - صحیح بخاری، جلد ۲، ص ۱۷۸:

«قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): كَيْفَ أَنْتُمْ إِذَا نَزَلَ ابْنُ مَرْيَمَ فَيَكُمُ وَا مَامَكُم مِّنْكُمْ.»

«پیامبر (ص): چگونه خواهید بود زمانی که عیسی بن مریم بین شما نزول کند و امامتان نیز بین شما باشد.» (کنایه از نزول عیسی (ع) در رکاب حضرت مهدی).^۹

چهارم- مسند احمد بن حنبل (به نقل از ینابیع الموده، ص ۴۳۳):
«پیامبر: قیامت بر پا نمی‌شود، تا این‌که زمین از دشمنی و ظلم پر شود که در این هنگام فردی از سلالة من خروج می‌کند و آن را از عدل و داد پر می‌کند.»^{۱۰}

شبهه همین حدیث از احمد بن حنبل در جلد ۳، صفحه ۲۸ مسند آمده است.^{۱۱}

«قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: الْمَهْدِيُّ مِنَّا أَهْلُ الْبَيْتِ يُصَلِّحُهُ اللَّهُ فِي لَيْلَةٍ وَاحِدَةٍ.»

«پیامبر (ص): مهدی از خاندان ما است و خداوند کار قیام او را یک شبه اصلاح می‌کند.»^{۱۲}

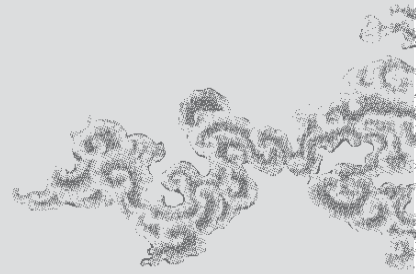
۲-۳ مهدی (عج) به شهادت عالمان اهل سنت از اولاد امام

صحیح بخاری، جلد ۲، ص ۱۷۸:

«پیامبر (ص): چگونه خواهید بود زمانی که عیسی بن مریم بین شما نزول کند و امامتان نیز بین شما

باشد.» (کنایه از نزول عیسی (ع) در رکاب حضرت مهدی)

حسین (ع) است.

ما به شهادت برخی از عالمان بزرگ بزرگوار اهل سنت اشاره می‌نماییم:

یکم - علامه ادیب، ابن‌قتیبہ دینوری (متوفای ۲۷۶ هـ) او در کتاب «غریب‌الحديث» حدیثی را نقل کرده است که در آن تصریح شده که مهدی از نسل حسین است.

دوم - حافظ ابوالحسن علی بن عمر الدار قطنی الشافعی (متوفای ۳۸۵ هـ) نیز بر این نکته اصرار ورزیده است، چنان‌که گنجی شافعی و نیز قندوزی احادیثی را از دارقطنی نقل کرده‌اند که در آن‌ها به این امر تصریح شده است.^{۱۳}
سوم - حافظ ابونعیم اصفهانی در رساله «أربعون حديثاً فی المهدی».

چهارم - موفق بن احمد مکی خوارزمی در «مقتل الحسين»^{۱۴}

پنجم - ابن ابی الحدید در «شرح نهج البلاغه»^{۱۵}
ششم - محمد بن یوسف گنجی شافعی در کتاب «البيان فی اخبار صاحب الزمان» در حسینی بودن مهدی تأکید کرده است.^{۱۶}

هفتم - یوسف بن یحیی مقدسی شافعی سلمی در «عقد الدرر فی اخبار المنتظر»، باب اول، نکاتی را در این باره از «صفة المهدی» ابونعیم نقل کرده است. البته او در ابواب دیگر کتاب نیز به مسئله مهدی و حسینی بودن او اشاراتی دارد.

هشتم - محب‌الدین طبری در «ذخائر العقبی»
نهم - ابراهیم... بن عبدالله حموئی خراسانی در «فرائد السمطين» نسب مهدی را به حسین بن علی (ع) می‌رساند.
دهم - ابن صباغ مالکی در «الفصول المهمة فی معرفة الائمة»^{۱۷}

۳ - ۳. تصریحات برخی عالمان اهل سنت

الف) حقیقت امام مهدی (ع)

در این بخش به اظهارات و تصریحات برخی از عالمان اهل سنت، که درباره امام مهدی ابراز داشته‌اند، اشاره می‌کنیم. ایشان همگی، به صراحت به آمدن امام مهدی در آخر الزمان باورمند گشته‌اند.

یکم - امام‌الحافظ، أبو جعفر العقیلبی متوفای ۳۲۳ هـ در کتاب «الضعفاء» می‌گوید: «درباره مهدی احادیث و روایاتی که دارای سند صحیح و سالم باشد، فراوان است. رسول اکرم (ص) فرمود: از ذریه من مردی ظهور خواهد کرد. او از اهل

بیت من و نام او هم‌نام من است.»^{۱۸}

دوم - حسن بن علی بن خلف ابومحمد البر بهاری شیخ حنبله در عصر خویش در کتاب «شرح السنه» می‌گوید: «و ایمان به نزول عیسی بن مریم (ع) که فرود آید و دجال را بکشد و... و پشت سر قائم آل محمد (ص) نماز بگزارد.»^{۱۹}

سوم - امام ابو حاتم بن حبان البستی (متوفای ۳۵۴ هـ) در صحیح خود ابواب ویژه‌ای را به امام مهدی اختصاص داده و در آن‌ها روایاتی را نقل کرده که مهدی از اولاد رسول خدا و از ذریه اوست و قول کسانی را که مدعی شده‌اند مهدی، عیسی بن مریم است رد کرده گفته است: «خروج مهدی از آل محمد بعد از بروز ظلم و جور در دنیا خواهد بود...»^{۲۰}

چهارم - امام بیهقی (متوفای ۴۵۸ هـ) گفته است: «احادیثی که درباره ظهور مهدی وارد شده و تصریح بر آن دارد، به‌طور قطع و یقین از درجه اعتبار و صحت بالایی برخوردار است. در آن‌ها بیان شده که مهدی از عترت رسول خدا (ص) است.»^{۲۱}

پنجم - امام محمد بن احمد بن ابی بکر قرطبی، مفسر مشهور (متوفای ۶۷۱) در کتاب «التذکره فی أحوال الموتی و أمور الآخرة» در ضمن نقد حدیث «لامهدی الا عیسی بن مریم» گفت: این حدیث منقطع است و احادیث و روایاتی که از رسول خدا درباره ظهور و خروج مهدی رسیده و تصریح دارند که او از عترت رسول خدا و از فرزندان فاطمه است، صحیح‌تر و ثابت‌تر از آن حدیث‌اند. بنابراین، به صحت و اعتبار آن احادیث حکم می‌شود نه غیر آن.»^{۲۲}

ششم - ابوالسعادات ابن اثیر جزری در النهایه می‌گوید: «و مهدی که خدایش او را به حق هدایت می‌کند... همان است که رسول خدا به ظهورش در آخر الزمان بشارت داده است.»^{۲۳}

هفتم - شیخ الاسلام ابن تیمیه در «منهاج السنة النبویة» در این باره می‌گوید:

«و احادیثی که به آن‌ها درباره ظهور مهدی استدلال می‌شود، احادیث صحیحی هستند که روایاتی چون ابوداود و ترمذی و احمد و دیگران از عبدالله بن مسعود و ... نقل کرده‌اند. و نیز از أم سلمه و علی بن ابی طالب (ع) نقل نموده‌اند.»^{۲۴}

هشتم - ابن عربی در الفتوحات المکیه می‌گوید: «خداوند را در آخر الزمان خلیفهای است که ظهور می‌کند و زمین را آکنده از عدل و داد خواهد نمود. بعد از این که مملو از ظلم و جور خواهد شد و اگر از دنیا فقط یک روز

بیشتر نماند، آن قدر آن یک روز را طولانی خواهد کرد تا آن گاه که این خلیفه از عترت رسول خدا و فرزندان فاطمه «مهدی» بیاید.^{۲۵}

نهم - صاحب الفتوحات الاسلامیه بعد از نقل روایات فراوان درباره مهدی موعود و این که همه این احادیث قطعی و یقین آورند، می گوید: «ناگزیر است از ظهور مهدی و نیز یقیناً او از فرزندان فاطمه خواهد بود که زمین را از عدل و داد آکنده نماید و...»^{۲۶}

دهم - شیخ سلیمان بن ابراهیم بلخی قندوزی حنفی در ص ۴۳۲ از کتاب ینابیع الموده، به نقل از سمهودی مصری در کتاب «جواهر العقدين»، می گوید: «برکات دعای رسول خدا به هنگام ازدواج فاطمه و علی در نسل حسن و حسین ظاهر شده و از نسل آن دو است امامانی که آمدند و در آینده خواهند آمد و اگر در آینده از نسل آن دو به جز مهدی نیاید، همگان را کافی است...»^{۲۷}

ب) اجماع مسلمین بر اصالت مهدویت و اینکه او فرزند امام حسن عسکری (ع) است و در نیمه شعبان سال ۲۵۵ هـ متولد شده است

در روایات بسیاری اشاره شده است که مهدی موعود از نسل رسول خدا (ص) و عترت او و از فرزندان فاطمه و علی (ع) است و از اولاد حسین (ع) و نهمین امام بعد از حسین (ع) خواهد بود و طبق روایات صحیح و ثابتی که به دست ما رسیده، اسامی امامان دوازده گانه نیز در آن ها تصریح شده است. نیز در برخی روایت آمده که «نام او نام من است» و همچنین تعداد اندکی از روایات جعلی وجود دارد که در آن ها آمده که «نام پدرش هم نام پدرم است» و بعد نتیجه گرفته اند که او «محمد بن عبدالله» است. این حدیث جعلی ساخته و پرداخته مدعیان مهدویت است.^{۲۸} از جمله ساخته و پرداخته یاوران و پیروان عبدالله المخلص جهت تبلیغ و اثبات مهدویت فرزندش محمد بن عبدالله المخلص، معروف به نفس زکیه، اولین مدعی مهدویت است.

همان گونه که اشاره کردیم، برخی از خلفای عباسی مانند محمد بن عبدالله المنصور الدوانیقی نیز برای اثبات مهدویت خود به این جمله «و اسم أبیه اسم أبي» توسل جستند و با درهم و دینار آن را تبلیغ نموده اند تا توجه مردمان را از «مهدویت محمد بن الحسن العسکری» منحرف نمایند و به فراموشی سپارند. لکن با این همه، نتوانسته اند نور حق را خاموش کنند. لذا عالمان مسلمانی

پانزدهم - حافظ محمد بن محمد حنفی نقشبند در «فصل الخطاب» چنین آورده است: «فرزند ابومحمد حسن عسکری (م ح م د) است - که خدا از آن دو خرسند باد - وجود او نزد اصحاب خاص حضرت معلوم و واضح است.»

که با دیده انصاف به حق نگریسته‌اند، در آثار و کتب خویش از این حقیقت الهی پرده برداشته‌اند و تصریح کرده‌اند که او از ذریه رسول خدا و فرزندان فاطمه و نهمین امام بعد از حسین بن علی (ع) است.^{۲۹}

مهدی، فرزند «حسن عسکری» است و در زمان حیات پدر بزرگوار خویش به دنیا آمده است و لذا اصل ولادت و حیات او را از امور مسلم و قطعی دانسته‌اند و بر آن شهادت داده‌اند. البته نسبت به تاریخ ولادت آن امام اندک اختلافی وجود دارد، که برخی آن را به سال ۲۵۵ هـ و برخی دیگر به سال ۲۵۶ هـ دانسته‌اند.

شواهد و مستندات اهل سنت:

یکم - علی بن حسین مسعودی صاحب «مروج الذهب» می‌گوید: «در سال ۲۶۰، ابومحمد حسن بن علی بن محمد بن علی بن موسی بن جعفر بن محمد بن علی بن الحسین بن علی بن ابی طالب (ع)، در زمان خلافت معتمد عباسی در گذشت، او به هنگام درگذشت، بیست و نه ساله بود و او پدر مهدی منتظر است.»^{۳۱}

دوم - شمس‌الدین ابن خلکان می‌گوید: «ابوالقاسم محمد بن الحسن العسکری بن علی الهادی بن محمد الجواد، دوازدهمین امام شیعه است. لقب معروف او حجت (الحجة) است. شیعه همو را منتظر، قائم و مهدی می‌داند. او در روز جمعه نیمه ماه شعبان سال ۲۵۵ متولد شد. هنگام درگذشت پدر، عمر او، پنج سال بود. نام مادر او «خمت» است و برخی گفته‌اند نرجس.»^{۳۲}

سوم - شیخ عبدالله شبرآوی در این باره گفته است: «یازدهم از ائمه، حسن عسکری است، وی در مدینه، در هشتم ماه ربیع‌الاول (که صحیح آن ربیع‌الثانی است) به سال ۲۳۲ تولد یافت و روز جمعه، هشتم ماه ربیع‌الاول به سال ۲۶۰ در بیست و هشت سالگی درگذشت. همین افتخار این امام را بس که پدر امام مهدی منتظر است... مهدی، در سامرا، در شب نیمه شعبان، به سال ۲۵۵ هـ، پنج سال پیش از درگذشت پدر خود زاده شد. پدرش، او را از هنگام ولادت، از نظرها پنهان می‌داشت و به دلیل مشکلاتی که بود و نگرانی‌ای که از خلفای عباسی داشت فرزند خویش را از نظرها پنهان می‌کرد. زیرا عباسیان در طلب خاندان پیامبر برمی‌آمدند و آنان را به حبس و قتل و اعدام محکوم می‌کردند، زیرا معتقد بودند که به وسیله آل محمد یعنی به دست امام مهدی (ع)، سلطنت ظالمان منقرض خواهد شد.

و این مطلب را از احادیثی که از پیامبر (ص) رسیده بود، دانسته بودند.»^{۳۳}

چهارم - شیخ عبدالوهاب شعرانی می‌گوید: «مهدی (ع)، از اولاد حسن عسکری است، در شب نیمه شعبان سال ۲۵۵ متولد شده و او زنده است تا این که با عیسی بن مریم ملاقات کند.»^{۳۴}

پنجم - شیخ سلیمان بلخی قندوزی صاحب «ینابیع الموده» بعد از آن که اقوال بسیاری از عالمان را نقل کرده، می‌گوید: «خبر معلوم و مسلم، در نزد مؤلفان مورد اعتماد، آن است که ولادت قائم (ع) در شب نیمه شعبان به سال ۲۵۵ در شهر سامرا واقع شده است.»^{۳۵}

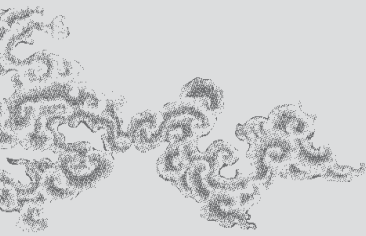
ششم - ابن حجر هیتمی مکی شافعی متوفای ۹۷۴ در الصواعق المحرقة: او بعد از آن که احوال امام ابومحمد (ع) را برشمرد و متذکر شد، می‌نویسد: «او به جز فرزندش ابوالقاسم محمد الحجة فرزندی را بر جای نهاد و عمر فرزندش به هنگام وفات پدرش، پنج سال بود، لکن مسئله (عمر مهدی) حکمتی نهفته است.»^{۳۶}

هفتم - شیخ حافظ أبو عبدالله محمد بن یوسف گنجی شافعی (متوفای ۶۵۸ هـ ق) صاحب کتاب «البیان فی أخبار صاحب الزمان» در باب ۲۵ این کتاب در بحث جواز بقاء مهدی (ع) در طول دوران غیبتش و این که هیچ معنی در بقایش وجود ندارد، می‌گوید: «بقای عیسی و الیاس و خضر که از اولیاء الهی‌اند و نیز دجال و ابلیس ملعون که از دشمنان خدایند، دلیل بر جواز بقای او نیز هست.»

البته او در کتاب دیگری به نام «کفایه الطالب فی مناقب أميرالمؤمنین علی بن ابی طالب» در باب هشتم و در ذکر فضائل ائمه می‌گوید: «علی الهادی (ع) بعد از خود، پسرش ابومحمد الحسن را به امامت و جانشینی برگزید که او در مدینه به سال ۲۳۲ هـ در ماه ربیع‌الثانی متولد گشت و در روز جمعه ۸ ربیع‌الاول سال ۲۶۰ از دنیا رفت. او در هنگام درگذشت بیست و هشت سال سن داشت و در خانه‌اش در سامرا، در همان منزلی که پدرش دفن شد، مدفون گشت و بعد از او، پسرش که همان امام منتظر صلوات الله علیه است بر جای ماند و جانشین او گشت.»^{۳۷}

هشتم - علامه سبط بن جوزی از عالمان اهل سنت در قرن هفتم هجری (یوسف بن قزاوغلی)، او در کتاب «تذکره الخواص بذكر خصائص الائمة» می‌نویسد: «اولاد آن حضرت، از جمله امام محمد حجة المهدی (ع)، وی محمد بن حسن بن علی بن محمد بن علی بن موسی الرضا بن جعفر بن

ابن حجر هیتمی
مکی شافعی متوفای
۹۷۴ در الصواعق
المحرقة: می‌نویسد:
«او به جز فرزندش
ابوالقاسم محمد
الحجة فرزندی را
بر جای نهاد و عمر
فرزندش به هنگام
وفات پدرش، پنج
سال بود، لکن
خدایند در این
مسئله (عمر مهدی)
حکمتی نهفته
است.»

در کتاب «الفصول المهمة فی معرفة الائمة» می‌گوید: «ابوالقاسم محمد حجت فرزند (امام) حسن الخالص در سامرا در نیمه شعبان سال ۲۵۵ هجری به دنیا آمد.»^{۴۳}

چهاردهم - عبدالله بن محمد مطیری شافعی در کتاب «الریاض الزاهرة» پس از ذکر اسامی ائمه و حضرت امام حسن عسکری می‌گوید: «فرزند او دوازدهمین امام است که نامش محمد قائم المهدی است.»^{۴۴}

پانزدهم - حافظ محمد بن محمد حنفی نقشبند در «فصل الخطاب» چنین آورده است: «فرزند ابومحمد حسن عسکری (م ح م د) است - که خدا از آن دو خرسند باد - وجود او نزد اصحاب خاص حضرت معلوم و واضح است.»^{۴۵}

شانزدهم - شیلنجی شافعی در «نورالابصار» چنین می‌گوید: «وفات حضرت ابو محمد حسن بن علی در روز جمعه، هشتم ربیع‌الاول سال ۲۶۰ ه اتفاق افتاد. او فرزندی به نام «محمد» از خود باقی نهاد...»^{۴۶}

هفدهم - ابن‌الخشاب در «تاریخ موالید الائمة» می‌گوید: خلف صالح، از فرزندان ابو محمد حسن بن علی است. او صاحب الزمان است و مهدی اوست.»^{۴۷}

هجدهم - محمد امین بغدادی سویدی در «سبائک الذهب» می‌گوید: «محمد مهدی و عمر او به هنگام وفات پدرش، پنج سال بود...»^{۴۸}

نوزدهم - عبدالحق دهلوی در رساله‌ای که در احوال ائمه نوشته می‌گوید: «ابو محمد حسن العسکری (ع) فرزندش «م ح م د» است - که خدا از آن دو خرسند باد - نزد یاران خاص و افراد مورد اعتماد حضرت عسکری (ع) وجودش معلوم و مسلم بود... خلف صالح از فرزندان ابومحمد حسن بن علی است و او صاحب الزمان است.»^{۴۹}

بیستم - سراج‌الدین رفاعی در «صحاح الاخبار» می‌گوید: اما فرزند امام حسن عسکری صاحب سرداب بود. او حجت منتظر و ولی‌الله، امام مهدی است.»^{۵۰}

به این گونه بسیاری از بزرگان حدیث و تاریخ از اهل سنت درباره این که مهدی موعود امام دوازدهم و فرزند امام حسن عسکری است و زنده است و در حال غیبت به سر می‌برد، صفاتی را در آثارشان به یادگار گذاشته‌اند. جهت اثبات این حقیقت بزرگ، نمونه‌هایی را ذکر نمودیم و ذکر و جمع‌آوری تفصیلی تمام آن نوشته‌ها از حوصله این تحقیق خارج است.^{۵۱}

۴. برخی از اهل سنت: مهدی متولد خواهد شد

محمد بن علی بن حسین بن علی بن ابی‌طالب (ع) است و کنیه آن حضرت ابوعبدالله و ابوالقاسم است و اوست خلف حجت، صاحب الزمان، قائم، منتظر و تالی. وی آخرین امام است. عبدالعزیز بن محمود بن بزاز از ابن عمر نقل کرده است که رسول خدا فرمود: «در آخر الزمان مردی از فرزندان من قیام می‌کند که نام وی نام من است و کنیه او همانند کنیه من و او زمین را پر از عدل و داد می‌کند، چنان‌که پر از ظلم و جور شده است... و آن همان مهدی است. و این حدیث مشهوری است.»^{۳۸}

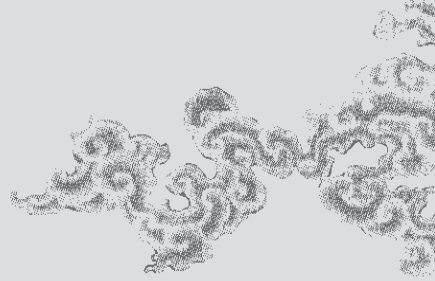
نهم - شیخ محمد بن ابراهیم الحموی الشافعی، در کتاب «فرائد السمطین» روایتی را از امام رضا (ع) نقل می‌کند که فرمود: «امام بعد از من فرزندم جواد (ع) است، آن‌گاه امام بعد او پسرش علی الهادی و امام بعد از او فرزندش حسن عسکری است و امام بعد از او فرزندش محمد الحجة المهدی المنتظر است که در غیبت بسر می‌برد و...»^{۳۹}

أبولولید محمد بن شحنة الحنفی در کتاب تاریخش که با عنوان «روضه المناظر فی اخبار الاوائل والأواخر» به چاپ رسیده، چنین نوشته است: «و این حسن (یعنی حسن عسکری) دارای فرزندی است که منتظر است و دوازدهمی ایشان است که او را مهدی نامند و نیز او را قائم و حجت و محمد نیز گویند، که در سال ۲۵۵ متولد گشته است.»^{۴۰}

یازدهم - جلال‌الدین عبدالرحمان السیوطی، در کتاب «احیاء المیت بفضائل أهل البيت» گفته است: «مهدی آخرالزمان از ذریه حسین بن علی است... امام اول علی بن ابی‌طالب (ع) است»، او آن‌گاه اسامی ائمه را برشمرد و سپس گفت: «یازدهم ایشان، فرزندش حسن عسکری است و دوازدهمین ایشان فرزندش محمد القائم المهدی است که در میان امت اسلامی از رسول خدا (ص) بر نام او تصریح شده و نیز از طرف جدش علی بن ابی‌طالب نیز تصریح شده و همچنین اخباری درباره او از آبا و اجدادش که اهل شرف و صاحبان مراتب هستند رسیده است و اوست که صاحب شمشیر است و قائم منتظر است.»^{۴۱}

دوازدهم - محمد بن طلحه شافعی در کتاب خود با عنوان «مطالب السؤؤل فی مناقب آل الرسول» می‌گوید: «باب دوازدهم درباره ابوالقاسم محمد بن حسن... مهدی حجت خلف صالح منتظر است... مکان تولدش در سر من رأی است...» و نیز همو می‌گوید: «مهدی فرزند ابومحمد حسن عسکری است، محل تولدش در سامراست.»^{۴۲}

سیزدهم - محمد بن احمد مالکی معروف به ابن صباغ

برای مثال می‌توان به چند نمونه اشاره کرد: مثلاً شبراوی شافعی در الاتحاف می‌گوید: «شیعه عقیده دارد مهدی موعود که احادیث صحیحیه درباره او وارد شده، همان پسر حسن عسکری خالص است و در آخرالزمان ظهور خواهد کرد، ولی صحیح آن است که او هنوز متولد نشده و در آینده متولد و بزرگ می‌شود و او از بزرگان آل بیت کریم است.»

ابن ابی الحدید در شرح نهج البلاغه، ذیل خطبه ۱۶ می‌گوید: «و اما اصحابنا فیزعمون انه فاطمی فی مستقبل الزمان لام ولد و لیس بموجود الآن.»

و نیز می‌گوید: «و عند اصحابنا انه غیر موجود الآن و سیوجد و عند الامامیه انه موجود الآن.»^۲

«اصحاب ما (اهل سنت) معتقدند که او از نسل فاطمه (س) است و در آینده از مادری زاده می‌گردد و الآن موجود نیست و لکن امامیه معتقدند و الآن زنده است.»

یکی از نویسندگان مصری در این باره به صراحت چنین نوشته است:

«مهدی مرد صالحی است از ذریه رسول الله (ص)، و از فرزندان سبط اکبر او، حسن بن علی (ع) که در آخرالزمان می‌آید و آن‌گاه که زمین را ظلم و جور فرا گرفته باشد پر از عدل و داد می‌کند. او در آن روزگار هفت یا نه سال خواهد داشت و خداوند قبل از ظهور او کسی را برمی‌انگیزاند تا زمین بیعت و امامتش را مهیا سازد و این واقعه به هنگام مرگ خلیفه‌ای خواهد بود که دیگر در عهده مردم بیعتی یا خلیفه‌ای نخواهد بود.»

پی‌نوشت

۱. محمدجواد، مشکور، تاریخ شیعه و فرقه‌های اسلام تا قرن چهارم،

انتشارات رخ، چاپ پنجم، تهران، ۱۳۷۲، ص ۱۲۴

۲. محمد، محمدی اشتهاردی حضرت مهدی فروغ تابان ولایت، چاپ

سوم، انتشارات مسجد جمکران، ۱۳۷۸، ص ۶۵

۳. همان، ص ۶۵

۴. مانند «لسان المیزان»، جلد ۵، ص ۱۳۰ از حافظ ابن حجر عسقلانی و

القول المختصر فی عالمات المهدی المنتظر»، ص ۵۶ از ابن حجر شافعی

هیثمی (متوفی ۹۷۳) و «فرائد السمطین» حموی (متوفی ۷۲۲) به نقل

اعیان الشیعه، جلد ۴، قسمت سوم، ص ۳۵۱، چاپ قدیم و ۴۱ چاپ جدید

و احقاق الحق جلد ۱۳، ص ۲۱۳

۵. حموی: حموی - جوبنی

۷. الامین العالمی السید محسن، اعیان الشیعه، ج ۴، طبع بیروت، ص ۲۸

۸. حسین، منتظر، اصالت مهدویت و ذهنیت مستشرقین،

انتشارات آفاق، چاپ دوم، تهران، ۱۴۰۳، ص ۳۰ به نقل از «صحیح ترمذی» ج ۲، ص ۲۷۰ (که این حدیث را حسن و صحیح شمرده است) و «صواعق المحرقه» ابن حجر، ص ۹۷ و اسعاف الراغبین، ص ۱۴۷ و «نور الابصار» ص ۲۲۹

۹. دخیل، علی محمد علی، الامام المهدی (ع)، الطبعة الثانية،

دارالمرتضی، بیروت، ۱۴۰۳، ق، ص ۶۴

۱۰. الصدر، السید صدرالدین، المهدی، طهران، مؤسسه الامام

المهدی فی مؤسسه البعثه، ۱۴۰۳، ق، صص ۱۵ - ۱۴

۱. همان، ص ۶۶

۱۲. عین این حدیث را حافظ ابن ماجه قزوینی در سنن المصطفی

جلد ۲ ص ۵۱۹ و بخاری در تاریخ الکبیر و جلد یک، ص ۳۱۷ و

حافظ ابونعیم در حلیه الاولیا جلد ۳ ص ۱۷۷ نقل کرده‌اند.

۱۳. القندوزی، سلیمان بن ابراهیم، ینابیع الموده لذوی القربی،

تحقیق داود المیرا صابری، الطبعة الاولى، طهران، مؤسسه العثه،

۱۴۱۰، ق، ص ۱۲۰

۱۴. موفق بن احمد مکی خوارزمی، مقتل الحسین، فصل هفتم، ص

۱۴۶

۱۵. ابن ابی الحدید المعتزلی، شرح نهج البلاغه، تحقیق محمد

ابوالفضل ابراهیم، الطبعة التالیه، بیروت، دار احیاء التراث العربی،

۱۳۸۵، ق، ص ۲۸۱

۱۶. القندوزی، سلیمان بن ابراهیم، ینابیع الموده لذوی القربی،

تحقیق داود المیرا صابری، الطبعة الاولى، طهران، مؤسسه البعثه،

۱۴۱۰، ق، ص ۱۲۰

۱۷. عبدالحسین شرف‌الدین، الموسوی، الفصول المهمه فی تألیف

الامه، الطبعة الاولى، طهران، مؤسسه البعثه، بی تا، ص ۲۹۶

۱۸. البیومی، محمد، المهدی المنتظر و ادعیاء المهدیه، الطبعة

الأولی، مصر، المنصوره، مکتبه الایمان للنشر و التوزیع، ۱۴۱۶ هـ.

ق/ ۱۹۹۵ م، ص ۳۰ به نقل از امام الحافظ أبو جعفر العقیلی، الضعفاء،

ص ۳۰۰

۱۹. همان، به نقل از طبقات الحنابله، ج ۲، ص ۲۰

۲۰. همان، صص ۳۱ - ۳۰، به نقل از الاحسان فی تقریب صحیح بن

حیان، ج ۸، ص ۲۹۳

۲۱. همان، ص ۳۱ به نقل از حافظ ترمذی، تهذیب الکمال، ج ۶، ص

۵۹۷ و ابن قیم، المنار المنیف، صص ۸۴ - ۸۳

۲۲. همان، ص ۳۲ به نقل از امام محمد بن احمد بن ابی بکر

قرطبی، التذکره فی احوال الموتی و امور الاخره، ج ۲، ص ۷۲۳

۲۳. همان، به نقل از حافظ ذهبی، المنتقی من منهاج الاعتدال،

ص ۵۳۴

۲۴. همان، ص ۳۲ - ۳۱ به نقل از ابن تیمیه، منهاج السنه النبویه،

ج ۴، ص ۲۱۱

۲۵. الصدر، السید صدرالدین، المهدی، طهران، مؤسسه الامام

المهدی فی مؤسسه البعثه، ۱۴۰۳، ق، ص ۳۰

۲۶. همان، ص ۳۲

۲۷. همان، ص ۳۱
۲۸. فقیه الایمانی، مهدی، الامام المهدی عنید اهل السنه، الطبعه الثانيه، اصفهان، مکتبه الامام امیرالمومنین العامه / بیروت، دارالتعارف للمطبوعات، ۱۴۰۲ ق، ص ۱۹
۲۹. همان، ص ۱۰۲
۳۰. لطف الله، الصافی الکلیپاگانی، منتخب الأثر فی الامام الثاني عشر، الطبعه السابعه، قم، مکتبه الدواری، بی تا، ص ۳۲۰
۳۱. علی بن حسین بن علی المسعودی، مروج الذهب و معادن الجوهر، تحقیق عبدالامیر مهنا، الطبعه الاولى، بیروت، مؤسسه الأعلمی للمطبوعات، ۱۴۱۱ ه، ج ۴، ص ۱۹۵
۳۲. حکیمی، محمدرضا، خورشید مغرب، چاپ چهارم، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۶۴ ش، ص ۱۹
۳۳. محمدرضا حکیمی، پیشین، ص ۱۹ به نقل از عبدالله شبرای، الاتحاف بحب الاشراف، ص ۱۷۸
۳۴. همان، بهنقل از عبدالوهاب شعرانی، البواقیت و الجواهر فی بیان عقائد الأكابر، ص ۱۴۵
۳۵. همان، ص ۲۰ به نقل از شیخ سلیمان بن ابراهیم بلخی قندوزی حنفی، بنا بیع الموده لذی القربی، ص ۴۵۲
۳۶. لطف الله الصافی الکلیپاگانی، پیشین، ص ۳۲۲ به نقل از ابن حجر هیثمی، الصواعق المحرقه
۳۷. همان، ص ۳۲۴
۳۸. سبط بن جوزی، شرح حال و فضایل خاندان نبوت، ترجمه محمدرضا عطایی، چاپ اول، مشهد، مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی، ۱۳۷۹، صص ۴۷۸ - ۴۷۷
۳۹. لطف الله الصافی الکلیپاگانی، پیشین، ص ۳۳۷
۴۰. لطف الله الصافی الکلیپاگانی، پیشین، ص ۳۴۱
۴۱. همان، ص ۳۴۰
۴۲. قزوینی، سیدمحمد کاظم، امام مهدی از ولادت تا ظهور (الامام المهدی من المهد الی الظهور)، ترجمه حسین فریدونی، چاپ اول، نشر آفاق، تهران، ۱۳۷۶، ص ۱۴۰
۴۳. سیدمحمد کاظم قزوینی، همان منبع، ص ۱۴۰
۴۴. همان، ص ۱۴۱
۴۵. همان، ص ۱۴۲
۴۶. همان، ص ۱۴۲
۴۷. همان، ص ۱۴۲
۴۸. همان، ص ۱۴۲
۴۹. سیدمحمد کاظم قزوینی، پیشین، ص ۱۴۲
۵۰. همان، ص ۱۴۱
۵۱. لطف الله الصافی الکلیپاگانی، پیشین، ص ۳۴۱
۵۲. سیدعلی اکبر قرشی، اتفاق در مهدی موعود (ع)، چاپ پنجم، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۳۷۶، صص ۳۰ - ۲۹

شیخ محمد بن ابراهیم الحمونی الشافعی در کتاب «فرائد السمطین» روایتی را از امام رضا (ع) نقل میکند که فرمود امام بعد از من فرزندم جواد است، آن گاه امام بعد او پسرش علی الهادی و امام بعد از او فرزندش محمد الحجة المهدی المنتظر است که در غیبت به سر می برد

